

Ker Francoza grize vest, gre in poljublja rajnemu krvave rane ... Mirbeaujevo pero često primerjajo z učinkovitim čopičem Daumiera, Van Gogha ...

Anton Debeljak.

Strossmayer na vatikanskem zboru. O nastopu in delovanju Strossmayerja na vatikanskem zboru 1869—70 se je doslej sicer mnogo govorilo in ugibalo, vedelo pa malo zanesljivega. Vedelo se je samo, da je bil v opoziciji. Sam T. Smičiklas za svoje delo „Načrt života i djelâ biskupa J. J. Strossmayera. I. U Zagrebu, 1906“ ni mogel dobiti vpogleda v originalne dokumente, zapisnike vatikanskega zbora. Kar prinaša o tej fazi Strossmayerjevega dela (n. n. m. str. 102—117), ki je za Strossmayerja kot politika in organizatorja tako zelo pomembna, je vsled tega samo posnetek iz del dveh zgodovinarjev: Friedricha, ki je očitvidno zgodovinar opozicije, in jezuita Granderatha, ki je lahko za svoje delo porabil vse oficijalne dokumente. Da Granderath vkljub temu ni zanesljiva priča, nam dokazuje dejstvo, da mu udeleženec vatikanskega zbora, Gj. Smičiklas, ravno v neki za Strossmayerja pomembni stvari odločno ugovarja (l. c. str. 115). Tem večje zanimanje zaslužijo novi in zanesljivi podatki o delovanju Strossmayerjevem na vatikanskem zboru, ki jih je priobčil E. A. Roloff pod naslovom „Die „Römischen Briefe vom Konzil““ iz zapuščine lorda Actona (Zeitschrift für Kirchengeschichte, XXXV. Bd. 1914. Str. 204—254).

Vatikanski zbor se je otvoril 8. decembra 1869 in že 17. decembra je prinesla „Augsburger allgemeine Zeitung“, takrat v Evropi najbolj razširjen in najbolj vpliven list, svoj prvi dopis iz Rima, ki je kazal veliko informiranost o dogodkih na vatikanskem zboru, še bolj pa o tendencah kurije in o razpoloženju in prizadevanju opozicijske manjšine. Ti dopisi, ki so se ves čas vatikanskega zbora nadaljevali, so zbudili veliko senzacijo in naredili kuriji — ker so bili zoper njene odredbe in težnje — ne malo skrbi. Tem bolj zaradi tega, ker so bili napisani očitvidno v prilog opozicijske manjšine in vsled tega naperjene zoper kurijo. Roloff opisuje na podlagi dozdej nepriobčenih korespondenc, kako so ta „pisma iz Rima“ nastajala.

Opozicija je imela svoje zavetje v Rimu pri lordu Actonu, ki je vsa poročila iz njenega kroga pošiljal Döllingerju. Ta je vsa ta poročila redigiral in jih priobčeval v omenjenem listu. Lorda Actona pa so informirali iz opozicije škofje Connolly, Hefele, Darboy, Dupanloup in — Strossmayer. Döllingerju piše Strossmayer 18. junija 1871: „Vaša pisma sem prelistal še enkrat in ponavljam, da so najzvestejši kompendij zgodovine vatikanskega zbora ... Vse, kar bi se dalo tem pismom dodati, je samo potrdilo njih vsebine.“ Döllinger sam pa piše 31. marca 1870 svojemu prijatelju, angleškemu konvertitu Oxenhamu: „Z rimskimi pismi v „Allg. Zeitung“ stoji stvar res tako; napisana so in officina Jani na podlagi poročil iz Rima — od A[ctona] in F[riedricha] — in so najzanesljivejša stvar med vsem, kar je doslej izšlo o zgodovini zbora.“

Še bolj jasna in informativna so pisma, ki jih piše Acton Döllingerju. Tako pravi v nedatiranem pismu, okoli 10. marca 1870: „Dupanloup je bil pri meni ob 7., Clifford ob 8., Voršak, Strossmayerjev adlatus, ob 9. Tako je moje poročilo o proemiju zajeto iz dobrih virov“. Drugje pravi: „Strossmayer in Haynald sta moja informatorja“ in „Poučen sem tako dobro, da bo zbudilo pismo pozornost med škofi“.

O Strossmayerju samem pravi Roloff, da je „nach seinen Ideen und Beweggründen bis jetzt nur unvollkommen zu erlassen. Und doch gehört er, wenn nicht zu den grössten, so zu den eigenartigsten Gestalten, die der katholischen Kirche

Österreich-Ungarns im 19. Jahrhundert das Gepräge geben." (Str. 239.) Po svojem globokem prepričanju je bil, pravi, menda najhujši nasprotnik papeževe nezmotljivosti. Acton piše Döllingerju 10. januarja 1870: „Strossmayer je prišel takoj po seji, kjer je govoril pol ure o pomanjkanju svobode na koncilju“. Drugokrat mu pošlje obširno poročilo o generalni kongregaciji istega dne in pristavi pomenljivo: „Baš sem bil pri Strossmayerju“. V korespondenci je dovolj dokazov, da je Strossmayer predlagal Actonu svoje govore in svoje načrte, ter se je o njih ž njim posvetoval. Na zboru je nastopal očitno kot zastopnik Döllingerjeve smeri in kot njegov učenec. „Glejte, kakšnega govornika imajo Vaši nazori na zboru — kako je umel Vaše spise!“ piše Acton Döllingerju ob poročilu o nekem Strossmayerjevem govoru. Zanimivo podrobnost, ki z jarko lučjo osvetljuje papeža in razmere na vatikanskem zboru, poroča Acton Döllingerju 26. januarja: „Strossmayer me je tudi naprosil, naj sledečo stvar, kakor hitro se da, na primeren način objavim: Kaldejski patrijarh Andu, 78leten starček, je spisal govor, ki ga je, prevedenega na latinski jezik, včeraj, v torek, čital neki škof na zboru. V njem je zahteval, da sme ohraniti stare consuetudines svoje cerkve in jih predložiti zboru — svaril je pred novotarijami, ki bi vzhodno cerkev pogubile, in je sploh govoril zelo dostojno in v dobrem smislu. Nato ga je dal včeraj zvečer papež poklicati. Ž njim ni smel iti nihče drugi ko Valerga, italijanski patrijarh v Jeruzalemu, ki je bil za tolmača in ki je edina priča. Sedaj pa je Kaldejec pripovedoval Jusefu, patrijarhu Antiohijske, ki mu je naklonjen, da se je papež tresel jeze. Papež je govoril ostro in je razburjeno zahteval, naj se odpove ali svoji nadškofovski časti ali pa vsem svojim posebnim pravicam in privilegijem. Dva dni odloga, da se premisli, mu je papež odbil. Moral je podpisati neki papir, kar je jokaje storil. Bilo je pač menda drugo; saj jim skušajo že dolgo odvzeti te pravice. Prosil je za dovoljenje, da se sme posvetovati s svojimi škofi, ki so sedaj tukaj v Rimu, pa se je moral brez njih pomoči odpovedati. Imeni Jusef in Strossmayer se ne smeta omeniti. Sicer pa mora stvar priti kolikor mogoče v javnost.“

Strossmayer je dobro vedel, v čigave roke pridejo njegova poročila. Acton piše Döllingerju: „Strossmayer mi naroča, naj Vam sporočim njegov govor, ki Vam ga bom poslal obenem s pismom, ki ga je poslal prezidiju.“ Drugje pa pravi: „Danes zvečer sem čital Strossmayerjeve *Observationes de Ecclesia*. Kratke so, jasne in odločne. O kanonu de infallibilitate Pontificis pravi, da je *penitus eliminandum*, ker v izredni meri nevaren in napačen.“ Iz vsega tega se vidi, da je Strossmayer Actona sam informiral o vsem svojem delovanju na vatikanskem zboru in da so vsled tega Actonova poročila znamenita in za biografijo Strossmayerja porabna.

J. A. G.

